

Pór Ödön: Az olasz palackfúvók szak- szervezeti és szövetkezeti mozgalma I.

A mozgalom története

Olaszország a modern üvegyártás bölcsője. Az üvegipart az olaszok évszázadokon át a szépművészetek közé sorozták. Az üvegfúvók kasztot képeztek és joguk volt kardot viselni; legmagasabb kategóriájuk, a mesteri rang pedig csakis örökölhető volt, csak apáról fiúra szállhatott. A mester fiait „fiatal mestereknek” hívták. Akik nem tartoztak ehhez a munkás-arisztokráciához, kénytelenek voltak az alsóbb kategóriákkal megelégedni. A modern üvegiipar fejlődésével az üvegmunkás keresettebb lett és szervezkedése más, kevésbé merev, de még mindig kasztszellemű formákat öltött: ilyenek a kölcsönös segélyegyletek és a helyi szak-szervezetek. Később, mikor az olasz szocializmus kulturális propagandája a munkásosztály szempontját megváltoztatta, az üvegfúvók sem maradtak vissza és kasztrendszerüket központi szervezetük megalapításával együtt eltörölték. Ma a gyűlölt középkori előjogok már nem léteznek és minden üvegmunkás elérheti a mester magas kategóriáját. Ma az üvegfúvók három, az üvegfúvás technikája által meghatározott kategóriába oszlanak: a mester, a legény és az inas kategóriájába.

Az inas hosszú acélcső fejével belenyúl az üvegtörőbe és az izzó üvegből annyit vesz fel, amennyi körülbelül az adott tárgy fúvásához szükséges. Ezalatt a csövet tenyerei között gyorsan forgatja, míg végre ismételt lehűtés és a kohóba való bemártás után, hagyma alakú puha üvegtömeg marad a csövön.

A legény átveszi a csövet az inastól, az üveget fújni kezdi, az anyagot szükséges súlyára hozza és megadja az üveg első formáját.

A mester az üveget beleteszi az öntött vasformába, egy csíptető féle eszközzel megadja az üveg fejformáját és az üveget gyorsan forgatva és tüdejének teljes erejével fújva, végre elkészíti.

Technikailag tehát az inas a tanonc, a legény a tanonc meg a mester közötti kategóriát képviseli; a mester pedig a kitanult üveg-fűvő. Ez a három kategória együtt egy „piacot” képez. Az üveggyártásnál alkalmazott azon munkásokat, akik nem vesznek részt a tulajdonképeni üveggyártásban, általában segédmunkásoknak nevezik; ha ezeknek van tanult mesterségük, akkor, legalább is mostanáig, mesterségük szakszervezeteihez tartoznak.

Az üveggyártás munkája szédületes gyorsasággal történik. A legnagyobb és legfárasztóbb munka a mesterre esik; csak hosszú gyakorlat után képes az üvegfűvő tökéletes üveget fűjni és ezért nem csuda, hogy régebben a mesterek féltékenyen őrizték az üvegfűvás művészetének tradícióit családjuk és testületeik keretén belül. Amint fentebb jeleztük, az olasz palacküvegfűvők federációjának megalapításával az üveg-fűvők közötti gyűlölt osztályellentétek megszűntek és a kasztszellemet szélesebb elveken nyugvó társadalmi szellem váltotta fel. Ez a fordulat, amint látni fogjuk, az egész olasz üvegipar fejlődésére és szervezésére mélyreható befolyást gyakorolt. A federáció megalapítása előtt minden piac annyi üveget termelhetett, amennyit tudott vagy amennyit akart; a piacok versenyeztek egymással. A gyárosok szították ezt a versengést, nem törődve azzal, hogy a túlerőltetés tönkretette az üvegfűvők egészségét és korai halálukat okozta. *Corsa alia morte*, verseny a halálig volt ezen örületes rendszer megbélyegző neve.

A federáció, a palackfűvők kollektív akaratát fejezve ki, eltörölte a halálig való versenyt, meghatározván a termelés maximumát. Ez az intézkedés a gyárosok rovására a munkásoknak mérhetetlen előnyököt biztosított. Elsősorban felére szállította le az üvegfűvők átlagos betegnapjait, amelyek a federáció előtt 9—10 hónap alatt átlag 20 napot tettek ki; fokozatosan felemelte és megjavította az üveg-fűvők termelőképességét és alaposan leszállította, sőt sok helyen egészen beszüntette a szeszes italok fogyasztását és a részegeskedést. Ugyanis előbb a rettenetesen kimerítő munka és az izzó kohók tikkasztó hősége által brutalizált és elbutított szervezetlen munkások szinte kivétel nélkül a szeszes italokban kerestek frissülést munkaközben és munka után.

Így a modern szervezkedés első lépései, az olasz palackfűvők első kollektív határozatainak életbeléptetése, rövid időn belül messze-menő változásokat hozott létre és a továbbhaladás útját tárta föl.

* * *

Az olasz palackfűvők federációja 1899-ben alakult meg Livornóban. Ez az év az egész olasz munkásság különösen élénk és erélyes aktivitásának kezdetét jelzi. A palackfűvők 80%-a rögtön csatlakozott a federációhoz. A régi kölcsönös segélyegylet pénztára egyesült a federáció pénztárával. 1901-ben Sesto-Calendében, Milano mellett, volt a federáció első kongresszusa, amely alapvető határozatokat hozott; a kasztrendszer eltörlése és a piacok termelési maximumának meo-határozásán kívül elfogadta a kollektív szerződés elvét; továbbá megbízta a federáció titkárát, hogy a palackmunkások számára munkaközvetítő szolgálatot szervezzen és a kollektív szerződések megkötése végett az üveggyárosokkal rögtön tárgyalni kezdjen.

Rövid tárgyalás után a milánói, sesto-calendei, livorno-torettai és porto-civitanovai gyárak, amelyek a *Consortio Vetrario*, az Üvegtröszt tagjai voltak, nem különben a savonai, livorno-s.-jacopoi, ottajanoi és vietri-sul-marei, a trösztől független gyárak aláírták a kollektív szerződést, amely nemcsak általános érvényű bértarifát állapított meg, hanem a meghatározott termelésmaximum dacára is, a munkabért a federáció életbeléptetése előtt fizetett bérekhez képest átlag jóval felemelte.

De az *Il Vetro*, (*Az Üveg*) nevű részvénytársaság, a turini és sarnai gyárak tulajdonosa, hallani sem akart az új szervezetről és kétségbe vonta a federáció abbéli jogát, hogy a munkásokat kollektíve képviselje. Ezenfelül 10%-al le akarta szállítani a federáció által meghatározott tarifát.

Tényleg azonban az „Az Üveg” igazgatója azért vonakodott a kollektív szerződést aláírni, mert a Boucher-féle francia üvegfűvő gépre az összes olasz üvegyárosok között egyedül neki volt opciója. Ő ezen gép technikai lehetőségeiben és az evvel járó gazdasági előnyökben vakon bízva, a federációnál és a trösztnél erősebbnek vélte magát; ezért avval a fenyegetéssel felelt a federációnak, hogy a gépet rögtön fel fogja állítani és a termelés felét géppel fogja előállítani.

A munkások megijedtek, attól féltek, hogy a gép tanult mesterségüktől meg fogja őket fosztani és sokat közülük munkátlanná fog tenni; a tröszt emberei ellenben attól féltek, hogy egészen tönkre fognak menni, minthogy nekik nem volt opciójuk a gépre és így nem lettek volna képesek „Az Üveg”-gel versenyezni.

A helyzet kritikus volt. „Az Üveg” nem volt hajlandó a gépmunkát fegyelmezni, bizonyos a federációval közösen meghatározott arányban főkról-fokra hozva be a géppel való termelést. És „Az Üveg”-nek nem is állott érdekében, hogy elhárítsa az üvegpiacon kikerülhetetlennek látszó krízisét, a gép olcsóbb és jobb termékeinek hirtelen a piacra való vetésével.

A federáció erre 1901 őszén „Az Üveg” két gyára ellen sztrájkot rendelt el. 400 üvegfűvő azonnal munkanélkül állott.

Így a palackfűvők fiatal szervezete egy nagy harccal kezdte meg működését.

Ezidőtájt a tíz olasz üvegyár 19 kohója mellett 1250 üvegfűvő volt alkalmazva; ezek közül 1100 olasz és 150 külföldi, legnagyobbbrészt német, ausztriai német és cseh volt; a palackfűvőknak 90%-a helyi szervezeteik útján már a federációhoz tartozott. A sztrájk a szervezett munkások több mint egyharmadát hirtelen az utcára dobta. A harc három évig tartott, mely idő alatt a palackfűvők óriási áldozatokat hoztak; körülbelül 550 ezer lírát adtak össze a sztrájkolók számára. Rendes körülmények között a mester havonként 2 lírát, a segéd 1 líra 25 centesimit és az inas 75 centesimit volt köteles tagdíj fejében a federáció pénztárába befizetni. A sztrájk alatt minden szervezett üvegfűvő havonként két teljes napidíjjal volt köteles a sztrájksegélyhez hozzájárulni. Azonkívül a dolgozó üvegfűvők, hogy munka-

nélküli társaik egy részének munkát szerezzenek, rávették a tröszt igazgatóságát arra, hogy a szerződött 8 órai munkaidő helyett 6 órai munkaidőt hozzon be; azaz ahelyett, hogy 3 csoport dolgozzék föl-váltva 8 órát, 4 csoport dolgozzék 6 órát. Ez az új beosztás a rendes munkabért 25%-al leszállította, mert ahol előbb 99 üvegfűvő volt alkalmazva 8 órai munkaidő mellett, most 132 munkás csak 6 órát dolgozott naponta.

A tröszt ezen koncesszió fejében a fiatal és még tapasztalatlan szervezetet ravasz módon befonva, a sztrájk folytatását kötötte ki — természetesen saját érdekeinek előmozdítására. A tröszt egy a federációhoz intézett levelében „Az Üveg” megrendszabályozását a tröszt és a munkások közös érdekének nyilvánította és kijelentette, hogy a közös érdek követeli azt, hogy „Az Üveg” a Boucher-féle géppel való termelés feltételeit a tröszttel és a federációval megkötendő szerződésekben határozza meg. Hogy ezt a célt elérje, azaz, hogy az üvegpiacon védje és a munkanélküliséget elhárítsa, kész beleegyezni a 4 csoportonkénti munkába azon feltétel alatt, hogy a federáció addig nem küld szervezett munkásokat „Az Üveg” gyáraiba, amíg ez a kollektív szerződést alá nem írja és ki nem egyezik vele (a tröszttel) a Boucher-gép bevezetése tekintetében. Az 1901—1902 közé eső *campagna*-ra* kötelező, már előzőleg kötött kollektív szerződés pontjain kívül a federáció és a tröszt megegyeztek abban, hogy a tröszt csak szervezett munkást fog alkalmazni naponként 4 csoportban, de kötelezettsége alól föl-szabadul akkor, ha „Az Üveg” gyáraiban hat, szervezett munkásokból álló csoport egy hónapon át fog dolgozni.

Ezen kritikus helyzetben a federáció nem tehetett mást, mint hogy „Az Üveget” bojkott alá helyezze, úgy a maga, mint a tröszt érdekében. A tröszt tényleg semmit sem adott cserébe, mert a termelést és a költségeket illetőleg tökéletesen mindegy volt az, hogy vajjon 3 vagy 4 csoport dolgozott-e kohói mellett.

A munkások a sztrájkot nagy hősiességgel viselték. Sok sztrájkoló kivándorolt Spanyolországba, hogy ne essék a federáció terhére. Sokan, különösen Sarzanában az éhségtől összeestek, de mégsem lettek sztrájk-törők.

A tröszt nagyjában betartotta a kollektív szerződés pontjait, de két gyárában vonakodott bevezetni a szokásos lakásindemnitást és három gyárában nem törölte el a munkás béréből törés és rongálás címén tett 2¹/₂%-os levonást. Röviden a tröszt igazi kapitalista vállalatnak mutatkozott és a munkások védelmének leple alatt erősen kihasználta az üvegfűvőket, kényszerítvén őket arra, hogy érdekében harcoljanak. A federáció azonban hallgatott, mert előbb „Az Üveggel” akart végezni.

Egy évi harc után az 1902—1903-ra eső *campagna* elején még mindig kísértett az üvegfűvőgép szelleme. A tröszt most már remélte,

* Az olasz üvegyárak csak szeptembertől júliusig dolgoznak; a munka ezen periódusát *campagna*-nak, a pihenés idejét pedig *forno morto*-nak: „kihalt kemencének” nevezik.

hogyan valamilyen módon sikerülne fog neki a Boucher-féle gépre opciót szerezni és tudatta a federációval, hogy az új *campagna* alatt tényleg be fogja vezetni a gépet.

A federáció elfogadta a technikai haladás által teremtett helyzetet és az új 1902—1903-as kollektív szerződésbe bevette, hogy a bér- és munkafeltételek a gép behozatalakor közösen határozandók meg. A szerződés egy másik fontos pontjában a tröszt kifejezi a federációval és a szervezett munkásokkal való megelégedését és kötelezi magát, hogy továbbra is négy csoportban fog dolgoztatni három helyett. Ebben a szerződésben azonban a tröszt szabad kezét engedett a federációnak „Az Üveggel” kötendő békét illetően. Könnyű volt most ebbe a pontba beleegyeznie, amikor „Az Üveg” és a federáció közötti ellentétek már áthidalhatatlanokká váltak.

De 1902 vége felé a federáció egy szövetkezeti üvegyár eszméjét vetve fel, nagy büntetést követelt el a tröszt ellen. Ugyanis a federáció vezetői kiszámították, hogy egy utolsó és végleges erőfeszítéssel elegendő pénzt lehetne összegyűjteni egy kis szövetkezeti gyár életbeléptetésére, mely a munkátlan federált üvegfűvők egy részét foglalkoztatná és megszüntetné a segély egyenes készpénzben való kifizetését, a terméketlen kiadásokat.

Eleinte a tröszt emberei nem vették komolyan ezt a tervet. De ahogy az első kísérlet termékeny realitásnak mutatkozott, a tröszt, különösen Milánóban, alattomos és ravasz hadjáratot kezdett a federáció ellen. 1903 elején, amikor a szövetkezet *Vetreria Operaia Federate* (VOF) név alatt a törvényeknek megfelelően hivatalosan is megalakult és elég pénz gyűlt össze az első szövetkezeti kohó felépítésére, a tröszt disszidens munkások alkalmazása által szakadást provokált a federált munkások milánói szervezetében. De a federáció, noha jogaiban sértve érezte magát, ebben az esetben jónak látta a provokálást tudomásul nem venni, mert ezidőtájt teljes erkölcsi és anyagi ereje a szövetkezeti gyár megalapításában volt lekötve; és előnyösebbnek találta megkötni az 1903—1904-re szóló kollektív szerződést, mint sztrájkot rendelni a tröszt ellen. A federáció ezen eljárása keresztezte a tröszt terveit. Az új szerződés meghagyta a lejárt szerződés főpontjait, de a milánói gyárban visszaállította a három csoportos munkabeosztást; továbbá a palackfűvőgép kis mértékben való behozatalát szabályozta. Ez a szerződés a federáció és a tröszt közötti „jó” viszony végét jelzi. A tröszt a federációval szemben provokáló hangot vett fel és mindez csak azért történt, mert az első szövetkezeti gyár megvalósítása közel volt. A munkások védőállásba helyezkedtek és bár sohasem bíztak volt a tröszt lojalitásában, most egész világosan látták, hogy a tröszt csak ellenségük lehet. De a viszonyok nem engedtek meg erősebb föllépést.

A federáció ezalatt sietett a milánói munkások között békét teremteni. Az üvegfűvőgéppel való, várva várt kísérletekhez pedig a legtapasztaltabb szervezett munkásokat küldte. Azonban hamar kitudt, hogy ez a gép csupán mumus volt, amely fenyegetésre nagyon alkalmas volt, üveget nem lehet vele fűjni. Ekkor állapították meg az üvegfűvők azt a fontos tényt, hogy az egész olasz üvegyipar tőlük függ.

A közbeeső időben a szövetkezeti gyár már működni kezdett és a federáció érezve növekvő erejét az 1904—1905-es kampagnára szóló szerződést határozottabb hangon diktálta. Ebben a szerződésben a kölcsönös előzékenységeknek már nyoma sincs.

Ezen idő alatt „Az Üveg” elleni sztrájk még mindig folyt. „Az Üveg” minden lehetőt megtett, hogy a munkások váratlanul kitartó és tudatos ellenállását megtörje; sztrájkőröket importált a külföldről, de ezek jobbrészt, amint tisztába jöttek a helyzettel, visszamentek hazájukba, legtöbbször a federáció költségén; csak a gyárak söpredéke vállalkozott sztrájkőröknek.

A Boucher-féle gép nagy csalódást okozott „Az Üveg” részvényesei között: a gyárak csak keveset termeltek és termékeik oly rossz minőségűek voltak, hogy nagyrészt el sem lehetett adni. „Az Üveg” körülbelül 2 millió lírát veszített ebben a három évben. Végre a tröszt 1904 első felében a megtört társaságot bekebelezte.

A tröszt a federációval kötött szerződés értelmében a sztrájkőrök egy részét elbocsátotta, de a többieket a sarzanai gyárba helyezte, avval a kifogással védekezve, hogy a bekebelezett társaság a sztrájkőrökkel írott és még érvényes szerződést kötött.

A federáció győzedelmesen és megerősödve került ki a három éves harcból; ez különösen a szövetkezeti gyárnak volt köszönhető, amely a federáció hátvédje volt és amelynek sikerült a már fáradt és reménytelen munkásokba új erőt önteni.

A fiatal szövetkezeti gyár már érezhetően megjavította munkásainak gazdasági helyzetét; eltörölte a 2,5% levonását és a termékeknek első és második minőségűre való beosztását, melynek értelmében a második minőséget a tarifának csak 25%-ával fizették; továbbá kezdett nyugdíjat fizetni az üvegfűvők özvegyeinek és árváinak.

„Az Üveg” ellenállásának megtörése után a tröszt régi eszményéhez, az olasz üvegyártásnak saját kezében való központosításához, jóval közelebb jutott. De a federációnak és a federált munkások szövetkezetének megszilárdulása füstbemenéssel fenyegette a tröszt eszményét. Amiért is a tröszt kezdett a federáció és a VOF. diadalmas fejlődése elé mennél több akadályt gördíteni.

De hogy ezen tanulságos harc jellegét és egész horderejét megértsük, vissza kell mennünk a VOF. alapításához és a kapcsolat érdekében egyet-mást ismételnünk kell.

„Az Üveg” ellen kezdett sztrájk megoldhatatlannak látszott. Mindkét rész rendíthetetlen volt, bár a kimondhatatlan nélkülözések és az emberfölötti áldozatok az üvegfűvőket már-már kimerítették. Egy utolsó, csudálatos erőfeszítés mentette meg a helyzetet.

A federáció fiatal titkára, aki előbb betűszedő volt, névszerint Cesare Ricciardi és dr. Modigliani, a federáció megalapítója és elnöke, látván, hogy a sztrájk csupán a szakszervezeti ellentállás által sikert nem arathat, hosszú megfontolás után egy szövetkezeti palackgyár megalapításának eszméjét vetették fel, hogy a munkánélküli federált üvegfűvőknek munkát szerezzenek.

A munkások eleinte kételkedtek a terv kivihetőségében, mert legalább 150.000 lírára volt szükség és ezt az összeget Ricciardi csakis az üvegfűvőkkel akarta aláírni. Ricciardi, miután a federáció adminisztratív tanácsa elfogadta tervét, rögtön hozzá fogott a pénz összegyűjtéséhez. Beutazta az olasz üvegyártás központjait; gyűlésre hívta az üvegfűvőket, megmagyarázta nekik a proletár termelőszövetkezetek létjogosultságát és lehetőségét akkor, ha erős szakszervezetek szolgálnak alapul; számadásokkal megvilágította a kérdés üzleti oldalait, kiemelve különösen azt, hogy a sztrájtörők rossz munkája és maga a sztrájk is nagy üveghiányt teremtett. Röviden, bebizonyította, hogy a kölcsönös segítségen nyugvó sztrájk sikerének lehetősége napról-napra csökken, másrészt az üvegyártás szükségét érzi egy új gyárnak, mind ezért a szövetkezeti gyár nemcsak lehetséges, hanem szükséges is.

Az üvegfűvők tapsoltak, belátták, hogy egy ily alapokra fektetett intézmény rövid időn belül bevehetetlen védőbástyává nőhet. De amikor Ricciardi, tudatosan túlozva, kijelentette, hogy legalább is 200.000 lírára van szükség, a munkások habozni kezdtek, nem tudták elgondolni, hogy honnan lehet ezt az összeget előteremteni. Erre Ricciardi előadta, hogy a federáció a régi kölcsönös segélyegylet pénzét, ami körülbelül 30.000 lírát tett ki, a szövetkezet rendelkezésére bocsátotta és tudatta velük, hogy a federáció tanácsa, egy utóbbi határozatával, a federáció minden egyes tagját arra kötelezi, hogy egy bizonyos minimális számú szövetkezeti részvényt írjon alá.*

„Bátorság”, kiáltotta Ricciardi, most rajtatok áll sorsotok. Írjatok alá! Áldozzatok fel utolsó filléreiteket!”

— 200 lírát írok alá — mondja az egyik.

— Én 300-at — mondja a másik.

— Én 500-at — kiáltja a harmadik.

Halálos csend.

— Senki sem követi a mi példánkat? — kérdi, haragos, sötét arccal, az első. Jól van, akkor noha nagy családom van, megkettőztetem az első összegemet. 400 lírát írok alá!

Erre a többiek szégyenlős arccal kezdték bemondani hozzájárulásukat és rövid időn belül az összeg 3—4000 lírára szaporodott. Sokszor, ha Ricciardi három-négy hét múlva visszajött ugyanabba a városba, a munkások az első összeget még jóval felemelték.**

Sesto-Calendében a munkások 30.000 lírát írtak alá. De a legnagyobb eredményeket nem a gyűléseken érték el, hanem a munkások otthonaiban. Az üvegfűvők feleségei ugyanis rendszeren nem engedték meg azt, hogy férjeik megtakarított filléreiket a szövetkezeti gyárra adják, vagy hogy kis házaikra vagy földjeikre kölcsönt vegyenek fel ugyanerre a célra. Sok munkás bevallotta Ricciardinak, hogy szívesen

* Evvel a határozattal az olasz szakszervezeti mozgalomban sokszor találkozunk. Hasonló módon alakult meg az olasz kerámiai munkások szövetkezeti gyára. Legutóbb a táblaüveg-munkások federációja hasonló határozattal egy nagy szövetkezeti gyár szervezését határozta el.

** Ezt a drámai jelenetet L. Campolongo írta le, *Azione sindacale. L'empio dei bottigliai italiani* című füzetében. Róma, 1905.

adna pénzt, de nem teheti, mert a felesége megtiltotta. Erre Ricciardi elment a munkások házába, beszélt az asszonyokkal és azokat rendesen meggyőzte. Az asszonyokba vetett hit legyőzte őket és lelkesen hozták meg az előbb megtagadott áldozatokat. Az üvegfűvők feleségei ma már az elért eredmények következtében a mozgalom lelkes hívei.

A szövetkezet 25.150 líra befizetett tőkével, 1903 elején, törvényes formában alakult meg. A munkásokat ebben a mozgalomban nem a haszon reménye vezette; ők a szervezet kezébe helyezett kis tőkével nem akartak spekulálni, hanem csak védeni akarták magukat. Elejétől fogva tisztában voltak azzal, hogy fáradságos út van előttük, de hogy kitartással el fogják érni céljukat. Egyedüli reményük az volt, hogy mozgalmukba helyezett kompakt és termékeny munkájukkal osztályuk gazdasági és erkölcsi nivóját emelhetni fogják. A szakszervezeti ellenállásban elfáradva, égő lelkesedéssel vetették magukat a szövetkezeti mozgalomba. Hogy nyereségre nem gondoltak, azt az alapszabályok bizonyítják. De erre még vissza fogunk térni.

Két hónappal a hivatalos megalapítás után a VOF. tagjainak száma 150-ről 500-ra emelkedett és az aláírt tőke 45.000 lírától 130.000 lírára szállt föl, amely összegből 90.000 líra már be volt fizetve.

Astiban, Turin mellett, egy nagy bortermelő vidék központjában akarták a szövetkezeti gyárat felállítani, de a városnak a tröszt által befolyásolt klerikális tanácsa, elkeseredetten harcolt a szövetkezet ellen és annak terveit megghiúsítani igyekezett. A szövetkezet még máshol is keresett telket, de ajánlatait a városok visszautasították, a privát telektulajdonosok pedig a szövetkezet kényszerhelyzetére számítva a telkek árát nagyon felemelték. Ahova csak fordult a VOF., eszméje és eredete miatt elgördíthetetlen akadályokra talált.

Öt hónapi keresés után végre megvették a régi jóhírű livorno-s.-jacopo-i gyárat, amely azonban ezidőtájt visszafejlődőben volt és csak egy kohóval dolgozott. A szövetkezet 1903 szeptember elején helyezte üzembe első kis gázkohóját. 150 sztrájkoló és munkanélküli üvegfűvő diadalmasan vonult be saját gyárába.

A kohó nagyon kicsiny volt, de ezen szerény milióban a bátorság, önfeláldozás és szolidaritás nem ismert határt.

Minthogy a „társadalmi gyár” a sztrájkolóknak csak kis részét tudta foglalkoztatni üvegfűvői minőségükben, a többieket fuvaros, asztalos, raktárnok, csomagoló és más munkával látta el. A kaszt-rendszer leghumánusabb formáját, a technikai osztályokra való beosztást is megszüntette a lelkesedés és a társasági szellem; amit nem tudtak megsemmisíteni a századok, azt egy-két napi kollektív munka és kollektív lelkesedés eltörölte. A szövetkezet úttörői sem részesültek más bánásmódban és nem is akarták, hogy velük kivételt tegyenek.

Három hónapon át a munkások szüntelenül dolgoztak, az órákat nem számolták, rendes bért nem akartak húzni. Bérükből kéthetenként csak annyit vettek fel, amennyi okvetlen szükséges volt a megélhetésre. A bátor kooperátorok a gyár melletti levő házakban legnagyobb-

részt a padlón aludtak, többen egy szobában és felváltva használták a rendelkezésükre álló néhány ágyat.

Az év végén az első harmadév bezárásánál — amint előrelátható volt — a kis termelés nem fedezte a kikerülhetetlen kiadásokat. A mérleg 2530 líra deficitet mutatott.

Ez a negatív eredmény ahelyett, hogy csökkentette volna a szövetkezők lelkesedését, még jobban feltűzelte és meggyőzte őket arról, hogy ily nyomorúságos arányok mellett a bukás elkerülhetetlen. Tehát újra az üvegmunkások összességéhez fordultak segítségért és egy hónapon belül az aláírt tőke 150.000 lírára és a tagok száma 630-ra emelkedett.

Erre megkezdték az új Siemens-rendszerű kohó építését. Az üvegfűvők napimunkájuk bevégezése után lelkesedéssel fogtak a kohó építéséhez. Két hónapon át éjjel-nappal dolgoztak mint kőművesek, segítőik, téglavetők, asztalosok stb. És tanult technikai vezetés nélkül 47 napon belül bevégezték a munkát, ami rendes körülmények között legalább is hat hónapi szakadatlan munkát vett volna igénybe. A kohó építését egy üvegfűvő vezette, akit később kiváló és speciális képességeit elismerve a szövetkezet elnökévé választottak.

1904 márciusában a VOF. második kohóját avatta fel, amely az első kohónak kétszeresét termelte. 390 üvegfűvő, a bérharcban álló összes munkások alkalmazást nyertek és így a sztrájk gyakorlatilag véget ért. Egyidejűleg „Az Üveg” a tröszt kezébe került és a federáció, melynek tagszáma a sztrájk alatt megnőtt, bevonult a turini gyárba. A nagy három éves harc fényes és páratlan győzelemmel végződött.

Ugyanez év júniusának végén a szövetkezet első évi mérlege 15.694 líra tiszta haszonnal záródott le, bebizonyítva a szövetkezet életképességét.

A részvényesek évi közgyűlése a tiszta hasznot a tartalékösszeghez írta és a szövetkezet igazgatóságát megbízta azzal, hogy a szövetkezeti gyárban dolgozó összes segédmunkások munkaidejét 8 órára szállítsa le. Megjegyzendő, hogy a kapitalista gyárakban a segédmunkások 12 órát dolgoztak. Ugyancsak ez a közgyűlés elhatározta, hogy 1905-től fogva a VOF. az üvegfűvők árváit támogatni és nevelni fogja.

A szövetkezet második éve jól kezdődött és a federáció helyzete is a kollektív szerződés általános elismerésének következtében erős volt. Csak az ottaianoi gyár vonakodott a szerződést aláírni, amire a federáció bojkottal felelt.

A szövetkezet minden irányban nőni kezdett. A vevők száma gyorsan szaporodott. A szövetkezet második évét a segédmunkások munkaidejének leszállításán kívül általános munkabéremeléssel kezdte meg, ami 10.000 líra több kiadást képviselt. Ezalatt a tagok száma gyorsan szaporodott; 1905 márciusában a tagok száma már 759 volt és a szövetkezett tőkéje 175.000 lírát ért el. Az 1904—1905 üzleti év első fele, a munka és a nyersanyag megrágulása dacára, kereken 16.000 líra nyereséget mutatott. Azonkívül a szövetkezet több más szakmabeli sztrájkolóknak anyagi segílyt nyújtott, szocialista újságoknak csekélyebb összegeket szavazott meg, az üvegfűvők gyermekei számára

óvodát nyitott és az árvák és özvegyeknek segélyt fizetett ki. Ugyan-
ebben az évben a VOF. erős anyagi áldozatokkal fogyasztási szövet-
kezetet létesített Livornóban, mely bármely szakmabeli sztrájkolónak,
a szakszervezetek egyszerű kezessége ellenében hitelbe adott élelmi-
szereket. Ez a szövetkezet ma már elég nagy szerepet játszik a livornói
munkások életében, évi forgalma majdnem 500.000 líra és átvette a
városi kenyérgyár képviselőjét.

Ezalatt a VOF. piaca folyton növekszik, a két kohó a rendelt
árúk egyharmadát sem volt képes előállítani. Belső szakszerűség volt
tehát a VOF. továbbfejlődéséről gondoskodni.

Jó alkalom nyílt erre Imolában, melynek városi tanácsa 100.000
lírát írt ki egy felállítandó gyár számára, mely legalább 200 munkást
alkalmaz. Imola jó fekvése, az üveg készítéséhez szükséges kitűnő
minőségű homok közelsége, a folyton szaporodó rendelmények és a
szocialista városi tanács hajlandósága kitűnő alkalmat nyújtott a VOF.
kibővítésére.

De a dolog nem ment simán. A tröszt eddig biztosra vette a
VOF. bukását és a piac korlátlan monopóliumára biztosan számított.
Most azonban hirtelen ébredt, hogy a VOF. hatalmas konkurencsá
válhatik. Hogy ezt a lehetőséget meghiúsítsa, minden eszközt felhasznált,
így visszautasította az 1905—1906-ra szóló kollektív szerződést, amely
csekély béremelést követelt. Ez a béremelés a termelés kiadásait csak
1,5%-al növelte volna, ami a tröszt 30%-os nyeresége mellett nem
játszott volna szerepet. A tröszt természetesen nem utasította volna
vissza ezt a szerződést, ha nem lettek volna más tervei, azaz ha nem
akarta volna a szövetkezetet és a federációt tönkretenni.

A tröszt támadása azonban a munkásokat csak erősebb ellen-
állásra tüzelte és bennük a szervezetük iránt érzett kötelességtudatot
csak növelte.

1905 áprilisában a részvényesek száma 830 volt, júniusban már
855, az aláírt tőke pedig 243.600 lírára emelkedett. Mialatt az imolai
gyár körül leghevesebben folyik a vita a VOF. 1904—1905-ös évi
mérlegét 27.000 líra tiszta haszonnal zárta le. Ebből az összegből
csak 3000 lírát vontak le kölcsönös segélyi célokra és a fenmaradt
összeget a tartalékösszeghez csatolták, amely a szövetkezet 20 hónapos
élete alatt 30.000 lírát tett ki.

Most már a tröszt egyenes presszióval akarta a helyzetet meg-
oldani. Hivatalosan tudatta a federációval, hogy ha a federáció és a
VOF. formálisan nem ad biztosítékot arra nézve, hogy lemond az imolai
tervről és minden egyéb új gyár felállításáról, akkor vele minden össze-
kötötést megszüntet. És szintén hivatalosan kijelentette, hogy gyáraiban
nem tűrheti meg a konkurencs cég részvényeseit, hanem csak vak
munkaeszköiökre van szüksége. Ezen egyenes háborúüzemenet kívül a
tröszt ügyvédei és az igazgatóságában ülő két országgyűlési képviselő
befolyásával a bolognai-i helytartóságot arra akarta rávenni, hogy az
imolai határozatot törvénytelennek nyilvánítsa.

Mindez a viszály a tröszt gyáraiban dolgozó s szervezett munká-

sokat felbőszítette, akik, hogy bebizonyítsák mennyire nem vakmunkaeszközök, passzív rezisztenciával kezdtek dolgozni, azaz csak a kollektív szerződésben megszabott minimumot termelték a szokásos maximum helyett.

A passzív rezisztencia a trösztnek nagy kárt okozott, de a rezisztáló munkások is nagy áldozatot hoztak vele. De szolidaritásérzésük és kollektív fegyelmük az anyagi áldozatokat számba se vette. A rezisztencia arra is szolgált, hogy a tröszt beraktározott árúinak mennyiségét leszállítsa, hogy így sztrájk esetén ne legyen képes kötelezettségeinek eleget tenni. A munkások bérben sokat veszítettek, mert néhány gyárban napi 50.000 palack helyett csak egy pár ezret termeltek. Másrészt a termelt árúk értéke még az üzem költségeit sem fedezte.

A tröszt erre a megtörhetetlen és büszke támadásra avval felelt, hogy savonai gyárát kivéve, ahol 400 munkás dolgozott, bezárta összes gyárait a *campagna* vége előtt. Továbbá kijelentette a tröszt igazgatója: „minthogy a tröszt a szövetkezeti gyárak komoly versengésétől fél és minthogy a VOF. a federációval szoros kapcsolatban áll és erkölcsileg és gyakorlatilag vele egy testületet képez és minthogy az imolai gyár felállítása elhatározott dolog, a federáció inkompatibilissá vált.” Tekintetbe véve ezt az „új tényt”, nem hajlandó a federációval az 1905—1906-ra szóló szerződést megkötni.

A tröszt a szervezetet mindenáron tönkre akarta tenni. A federáció, hogy a munkások helyzetét ne tegye még kritikusabbá a trösztnél dolgozó üvegfűvők helyi szervezeteinek autonómiát adott, hogy ezek a tröszttel egyenesen, a federáció közbenjárása nélkül, köthessenek munka-szerződést. De a tröszt még ezen helyi szervezetekkel sem akart tárgyalni.

A helyzet újra igen kritikus volt. A munkások megkettőztették erejüket, hogy az imolai gyár felállítását lehetővé tegyék. Azok, akik még nem vettek imolai részvényeket, siettek eleget tenni kötelezettségüknek. Sokan pedig még újabb áldozatokat is hoztak. Milanóban, ahol a tröszt *agent provocateur*-jei által befolyásolt üvegfűvők eleinte nem voltak hajlandók az imolai gyárat támogatni, a tröszt feleletének vételénél néhány percen belül 11.000 lírát írtak alá.

A federáció a tröszt provokálására és a *campagna*-nak időelőtti bezárására a bojkott elrendelésével felelt. Milanóban, Torinóban, Sazanában, Livorno-Torettában és Portocivitanovában a federációhoz hű munkások sztrájkba léptek. Hatalmas és pártját ritkító harc kezdődött, amelyet még ma is tart és amelyet csak olyan tökéletes szakszervezeti testület engedhet meg magának, mint az olasz üvegfűvők federációja.

Még a bojkott elrendelése előtt a VOF. kivívta jogát és az imolai községtanáctól megkapta a 100.000 lírát. Rögtön hozzá is fogott a gyár építéséhez. Ez a gyár ma a legmodernebb olasz üveggyár és a szakmájába vágó összes új technikai és higiéniai haladásokat mutatja. Tágas és levegős termekben folyik a munka; ventilátorok és aspirátorok védik a munkásokat a fásztó és veszedelmes munka káros befolyásaitól.

Rögtön a bojkott kihirdetése után a federáció kiküldte három képviselőjét Svájcba, Németországba és Franciaországba, hogy az ottani üvegfűvőket az olasz helyzettel megismertessék. A *La Bottiglia*, a federáció hivatalos lapja, három nyelvű kiáltványt bocsátott ki és osztott szét, a világ összes üveg munkásait figyelmeztetve arra, hogy ne szegődjenek sztrájkbontóknak. Továbbá anyagi segílyt osztott ki a legszűkölködőbb üvegfűvők között.

De az üvegfűvők dolgozni és sorsukat biztosítani akarták. Újra az osztályszövetkezés eszközához fordultak tehát. Ebben a jelenségben van ezen harc egész különlegessége.

Hogy a növekvő szükségnek eleget tehessen, a VOF. Vietri-sul-Mareben, Nápoly mellett, nagy üveggyárat bérelt. Itt rögtön 400 sztrájkoló üvegfűvőnek adott munkát. De még ez sem volt elég; még mindig sok szervezett munkás volt munkanélkül. Erre a VOF. igazgatósága 150.000 líra kölcsönt vett fel alacsony százalék fejében, 100 lírás értékpapírok kibocsátása útján. Ezt az összeget az üveg-munkások, de legnagyobb részét a szocialista vezetés alatt álló kooperatív bankok és biztosítótársaságok írták alá.

A kölcsönvett összeggel a VOF. egy negyedik gyár építéséhez fogott Sesto-Calendeben, Milánó mellett. Körülbelül 200 federált munkás vett részt a sesto-calendei gyár építésénél, amely, különösen higiéniai szempontból, talán még tökéletesebb az imolai gyárnál is.

De a folyton növekvő mozgalom a szövetkezőket új áldozatokra kötelezte. Sok üvegfűvő lemondott bérének jó részéről, csak hogy a szövetkezet segítse és hogy a fentebbi kölcsön fedezéséhez hozzájáruljon. A bankok pedig természetesen nem adhatták volna a kölcsönt, ha nem bíztak volna a federált és szövetkezett munkások technikai és erkölcsi fölényében és szolidáris fegyelmében, és ha a munkások és vezetőik nem bizonyították volna be, hogy képesek saját ügyeiket vezetni.

A VOF. 1905 december 31-én 45.000 líra tiszta haszonnal zárta le mérlegét.

A tröszt elleni bojkott jobban sikerült, mint azt általában remélték. Nagyon kevés olasz és külföldi munkás árulta el testvéreit. Csak a nem öntudatos és különösen családi okok és más elkerülhetetlen körülmények által kényszerített üvegfűvők maradtak a tröszt gyáraiban, 1905 őszen a tröszt 11 kohója közül csak 3 működhetett és a sztrájk-törők tökéletlen munkája következtében a termelés mennyisége nagyon leszállt; a rossz minőségű árúkat pedig alig lehetett eladni. Itt is kitűnt a sztrájk-törő — utolsó elemzésnél erkölcsi gyöngeségre visszavezethető — jellemző vonása: a technikai inferioritás. A tröszt ennél fogva óriási összegeket veszített. A szövetkezet ellenben 4 nagy kohóval dolgozott, kettővel Livornóban és kettővel Nápoly mellett levő gyarában, elsőrendű munkásokat alkalmazott és kitűnő árú termelt; árui rendelésre készültek és beraktározás nélkül egyenesen a vevőkhöz kerültek. Ugyanez év októberében az imolai és a sesto-calendei kohók is működni kezdtek.

A federáció tehát 1905 végén összes munkanélküli tagjait alkalmazta a VOF. 4 gyárban, 6 kohó mellett. Most már 1338 munkás dolgozott a szövetkezeti gyárakban; ebben a számban azonban az összes segéd munkások is benfoglaltatnak, akik ezidőtájt még nem voltak a federáció tagjai. Ezenkívül 400 federált munkás dolgozott a savonai gyárban, amely független volt a trösztől és az egyedüli gyár volt, amely a kollektív szerződést megújította. A szövetkezeti gyárakban négy csoport dolgozott a szokásos három helyett, hogy az összes üveg-fűvők alkalmazva lehessenek.

1906 elején a VOF. és a federáció meglehetősen tekinthetett vissza öt évi harcára. A négy szövetkezeti gyár teljes erővel dolgozott és már nem volt munkátlan federált üveg-fűvő.

Mindezt elérték anélkül, hogy a tröszt kényurai előtt meghajoltak volna. A munkások pedig szabadon dolgoztak saját gyáraikban, amelyekben senkisémet keresett dologtalanul.

A szövetkezetnek negyedfél év előtt, a mozgalom kezdetén, 100, ezidőtájt ellenben 945 részvényese volt; 45.550 líra „társadalmi tőkével” kezdte meg működését, most ellenben tőkéje 272.952 líra volt, ehhez adva a tartalékoszeget és az imolai 100.000 lírát, a VOF. tőkéje kerekén 450.000 lírát tett ki.

1903 december 31-én a VOF. átlagos napitermelése 45 méter-mázsavolt; 1906 március 31-én pedig 695 méter-mázsas; más szavakban a szövetkezeti gyárak 90.000 darab rendes nagyságú palackot és 7,5 vagon mennyiségű nagy üvegeket, damigianakat termelt; azaz többet, mint akármelyik olasz társaság.

A trösztnek sikerült 1906-ban, ausztriai, német, cseh és olasz sztrájktrökökkel összes gyárait ismét üzembe helyezni.

A VOF. és a tröszt közötti harc most más formát kezdett ölni: kereskedelmi harc lett. Ebben a tröszt erősnek érezte magát, mert elsőrangú nagy bankházak állottak mögötte. De a szövetkezetnek még ebben a harcban is sok előnye volt: igen nagy volt rendes vevőinek száma, akik a VOF. termékeit minősége miatt előszeretettel vásárolták; továbbá a VOF. technikai kapacitása minden pillanatban megengedte volna a termelés fokozását, annyira, hogy az egész olasz piacot is képes lett volna ellátni. A tröszt mindezzel szemben csak egy hathatós eszközzel bírt: az árleszállítással. A munkásosztály azonkívül még bojkottal is tönkre tehetné volna a trösztöt, visszautasítva a tröszt üvegeiben eladott folyadékokat. Ezt az eszközt a francia munkások nagy sikerrel alkalmazták a francia üveggyárosok ellen az albi nagy munkás-palacktermelő-szövetkezet érdekében.

A tröszt tehát készpénztartalékával akarta a szövetkezetet tönkre tenni. Árúit a termelési költségeket sem fedező áron kínálta és sokszor 30%-al ment le a termelési költségek alá. Ezáltal a tröszt körülbelül két millió lírát vesztett. A VOF. sok esetben szintén kénytelen volt árait leszállítani, ami 500.000 líra veszteséget tett ki. fontos körülmény volt ebben a harcban az a tény, hogy a VOF. ugyanazon típusú üvegekért magasabb árakat kapott mint a tröszt.

Ez különben normális körülmények között is fennáll. Ez a körülmény csakis a VOF. által termelt üvegek jobb minőségének tulajdonítható.

Mialatt ez a harc folyt a VOF. 5-ik gyárát helyezte üzembe Astiban, Turin mellett. 1902 óta az asti klerikálisok a VOF. ottani letelepedése ellen erősen dolgoztak, nem akarták tűrni a jövő társadalom ezen nyilvánvaló csíráját. Sikerült nekik a városi tanácsot rávenni arra, hogy a szövetkezet letelepedését megakadályozza. 1907-ben a VOF. új kísérletet tett, mert Asti az olasz bor és különösen a pezsgő piac központja és nagy palackfogyasztó vidék. De a tröszt és a klerikálisok egész diffamáló hadjáratot kezdtek a szövetkezet ellen.

A diffamálás a következőkön alapult. A szövetkezetnek hogy üzeme zavartalanul mehessen előre, mint minden más vállalatnak is, nagyobb készpénz összegekre volt szüksége. Hogy ezt biztosítsa magának, Ricciardi Milanóban társaságot alapított, a *Societa Anonima Vetreria*-t, amely formailag kapitalista társaság volt és a kapitalista pénzügyekkel egyenes összeköttetésbe léphetett, amit a VOF. tiszta proletárformája miatt nem lett volna képes elérni.

Ebben a társaságban a VOF. eleinte a részvények 51%-át bírta és joga volt az összes részvényt megvásárolni; ma már tényleg a részvények $\frac{3}{4}$ -e tulajdonában van. Ezek a részvények 4%-ot hoznak; ezenkívül a VOF. eladott árúinak eladási árából 45% komissziót is kap. Ennek a társaságnak mai igazgatója maga Ricciardi, a VOF. főigazgatója.

A *Societa Anonima Vetreria* és a VOF. között tíz évre megkötött szerződés értelmében a *Societa Anonima Vetreria* átveszi a VOF. gyáraiban termelt összes árút, azért rögtön készpénzben fizet és köteles azt kedvező árak mellett eladni. Ez a társaság tehát átvette a VOF. egész üzletét, csekély haszon mellett, a szövetkezetre bízva azonban a termelés gondjait. A VOF. és a tröszt közötti elkeseredett harcban ez a társaság nagy szolgáltatokat tett a szövetkezetnek.

A VOF. ellenségei ezt a tényt kihasználták és avval támadták meg a szövetkezet vezetőit, hogy a munkások intézményét eladták a kapitalistáknak; a *Gazzetta d'Asti*, egy klerikális újságban, jezsuita módon inszinuáló fátyolozott vádak jelentek meg; az ország nagy bankjainak piszkos, névtelen, a szövetkezetet vádoló „anarkista” röpiratokat küldöttek és azokat a munkások között is köröztették.

Ez az eljárás az üvegfűvők hiszékeny elemeinél valóságos forradalmat keltett, úgy hogy Imolában a vezetőkben bízó és azokban kételkedő elemek között még lövöldözésre is került a sor.

Ricciardi és Besozzi, a VOF. elnöke, a klerikális újságot bepörlötték. A porhoz idézett tanúk, bankárok, munkások és ügyvédek mind a VOF. vezetőségének becsületessége és hősiessége mellett tanúskodtak. Például a pór folyamán kitűnt, hogy Ricciardi egy nagy üzlet megkötése után 4000 líra komissziót kapott és ezt rögtön, készpénzben visszaadta a munkásoknak; és hogy Ricciardi a VOF. első éveiben mint vezérigazgató 120 líra havi fizetést húzott, tehát jóval kevesebbet mint akármelyik üvegfűvő; hogy túlerőltetéssel egészségét tönkretette és csak ismételt közgyűlési határozat után fogadott el fizetésemelést és a többletet is egyenlően felosztotta a VOF. Többi

hivatalnoka között; továbbá hogy több kapitalista vállalat Ricciardi nagy üzleti képességeit elismerve 15.000 lírás állást ajánlott neki amit ő persze nem fogadott el, bárha a szövetkezetről ezidőben csak 4000 lírát húzott. A vádak alaptalansága fényesen bebizonyult és a *Gazetta d'Asti* főszerkesztőjét 1908 szeptemberében negyedfél havi fogházra és 1000 líra pénzbírságra ítélték.

A törvényszék írott határozatában, bárha ez nem is szokásos, kiemelte hogy a VOF. Európa legnagyobb szövetkezeteihez tartozik, hogy úgy a VOF., mint Ricciardi személyesen is nagy arany érmet kapott a milánói vilákiállításán és hogy az olasz földművelésügyi minisztérium a szövetkezetet a legnagyobb kitüntetésekkel tisztelte meg.

A törvényszék a milánói társasággal kötött szerződés törvényes voltát elismerte, mert azt a VOF. összes igazgatóinak, hivatalnokainak és a részvényesek közgyűlésének tudomásával köttetett meg, tehát a munkások elárulásáról szó sem lehet. A törvényszék még kiemelte egyrészt, hogy a milánói társasággal kötött szerződés csak a vezetők kereskedelmi képességei mellett tanúskodik, mert gyakorlatilag nem jelent mást, mint egy 10 évre biztosított kölcsön felvételét és védi a szövetkezetet a piac hullámzásaitól; másrészt hogy ez a szerződés a szövetkezet céljait nem változtatta meg, mert a munkások megmaradtak nemcsak egyszerű bér munkás minőségükben, hanem szabadtermelői minőségükben is; megmaradtak saját uruknak, maguk határozva meg munkájuk bérét és szervezését. A VOF. nem kívánhatott volna teljesebb rehabilitálást. A jezsuiták és a mögöttük álló tröszt alattomos taktikája óriási vereséget szenvedett.

Ma az üvegyártás általában, de különösen a palackipar, az üvegtechnika lényeges változásai következtében nagy válságot él át. Ez a technikai forradalom az Egyesült-Államokban vette kezdetét, ahol a különböző típusú ablaküveg- és palackfűvőgépek rohamos tökéletessége néhány év előtt az ipari koncentráció összes tüneteivel lépett föl. Eddig a gépmunka a tanult üvegfűvő munkáját még nem volt képes kiszorítani, de utóbbi időben ez az iparág is áldozatul esik a technikai fejlődésnek. Ugyanazok a folyamatok, amelyek 50—60 év előtt a gépek bevezetésekor más iparágakban lejátszódtak, most az üvegyártás terén újra észlelhetők, avval a különbséggel, hogy ma a gép behozatalával nem szervezetlen, hanem jórészt szervezett munkások állanak szemben és hogy az egyéni vállalkozók helyett nagy tőkével rendelkező részvénytársaságok és trösztök szervezik a termelést.

A különböző típusú üvegfűvőgépek között az Owens-féle gép kétségtelenül a legtükéletesebb. Ezt a gépet egy amerikai üvegfűvőmunkás találta fel és Európa számára 12 millió márkáért az *Owens European Bottle Company* vásárolta meg. A gép a felállítási költségeken kívül 50.000 márkába kerül és megköveteli a kohó újjáalakítását; azonkívül a gépet használó gyárak minden gép után a fentebbi társaságnak évente egy bizonyos magas összeget kötelesek fizetni. A kisebb gyárak, amelyeknek legalább három vagy négy gépet kellene felállítani,

evvel a monopóliummal természetesen nem képesek versenyezni. A nagyobb gyárak 15 Owens-féle gépnél is többet állítanak fel.

Owens gépének konstrukciója a bevezetésben leírt emberi munka utánzásán alapszik. A 6 karú géppóriás egymásután mártja be karjait a folyó üvegbe és azt automatikusan felszívja, késekkel adott mennyiségére hozza, kifűjja, temperálja, lehűti és végre leteszi a palackot; a gép az egész folyamat alatt a kohó körül megy; gyorsasága nem elegendő ahhoz, hogy túlhevüljön, ezért mindennap 24 óra hosszat lehet üzemben. Két tanulatlan fiatal munkás teljesen elég a gép kezeléséhez. Ez a gép minimum 15.000 palackot fűj naponta és körülbelül 180 tanult munkást helyettesít. Egy amerikai palackgyár üzemének gépüzemre való átalakításával termelését 500%-al fokozta. Az első amerikai gyár, amely az Owens-féle gépet alkalmazta az első évben 150 millió palackot termelt.

Ez a mérhetetlen technikai fejlődés végeredményében az emberiség nagy jötevőjének fog bizonyulni, mert ember pusztító munkát helyettesít. Ma azonban még csak a kapitalistákat szolgálja, a munkásokat pedig munkanélkülivé teszi, megfosztja őket tanult mesterségüktől, vagy pedig felére szállítja le bérüket. Ma például Angliában csak a Lancashire grófságban az üvegfűvők 60%-a munka nélkül van és a helyi szakszervezet a lefolyt évben 225.000 frankot fizetett ki munkanélküliek segélyezésére fejében. Angliában és más országokban az üvegmunkások kénytelenek elhagyni régi otthonukat, mert szervezeteik mármár kimerültek. Az amerikai és angol szervezetek a gép mellett dolgozó munkásokat is szervezni kezdték, de jövőjük mindez igyekezetek dacára elég sötét.

Az olasz üvegfűvők szervizetének helyzete abban különbözik a többi nemzetek szervezeteinek viszonyaitól, hogy jövője kétségen kívül biztosítva van, noha szintén krízisen kell majd keresztül mennie, amint Olaszországban a gépeket be fogják hozni. De amíg a krízis más országokban a tanult palackfűvők osztályát szétszórja és eltörli, addig Olaszországban legfőljebb csak átfogja alakítani.

Ennek a ténynek abban van a gyökere, hogy — amint még látni fogjuk — az olasz üvegfűvők széjjel törték a szakmájuk által megszabott szűk keretet és szervezetükkel nemcsak a palackgyártásnál alkalmazott összes munkáskategóriákat ölelik fel, hanem azonkívül a palacktermelés terén is érvényesültek saját szövetkezeti gyáraikkal.

Ma az olasz palackfűvők szakszervezeti gyárai oly erősek, hogy minden krízissel sikeresen tudnak szembe szállani. A VOF. ma 2000 munkást alkalmaz, akik mind részvényesei és mind a federáció tagjai. A VOF. társadalmi tőkéje 750.000 és tartaléktőkéje 150.000 líra. A szövetkezeti gyárak 3 millió líra befektetést képviselnek. A VOF. az 1908—1909. üzleti évben 4 millió líra értékű árút termelt, ami az olasz palacktermelés felét teszi ki. A termelés második felét a tröszt és az egy-két független üvegyár állítja elő. A piac krízise dacára az 1908 — 1909-es mérleg 30.000 líra tiszta hasznot mutat. Azonkívül a VOF. hitele nagy és minden pillanatban képes a technikai haladás által követelt átalakulásokat életbehozni.

Amint a következőkben még látni fogjuk, a még szervezetlen

és a federációhoz nem tartozó üvegfűvők is a federáció felé húznak; az üvegipar összes ágaiban alkalmazott munkások egy szervezetben való összefoglalása a közel jövő dolga és a technikai forradalom azt csak siettetni fogja. A kikerülhetetlen krízis egyedüli súlyos, de ideiglenes következménye valószínűleg abban fog megnyilatkozni, hogy az üvegfűvők közös határozattal a munkaidőt 6 vagy 4 órára fogják leszállítani, hogy a munkanélküliséget ellensúlyozzák; a munkaidő ezen leszállításával a munkabér is 25 vagy 50%-al fog leszállani. De ami a fő, az üvegfűvők nem fogják mesterségüket és alkalmazásukat teljesen elveszíteni.

Mіндеzen tények az olasz üvegfűvők technikai tökéletességére, széles hivatástudatukra és erkölcsi szolidaritásukra vezethetők vissza. Az ellenségeik ellen folytatott harcokban az önfeláldozás szelleme letaposta az önzés minden formáját. A harcban elfelejtették napi érdekeiket és egész férfiaságukkal harcoltak gazdasági és erkölcsi szabadságukért. Az a szélesebb szocialista vízió, azon mélyebb testvériségi érzés lelkesítette őket, amely termékeny munkára tüzel és nem elégszik meg szentimentális önfeláldozással.

Ezen erkölcsi motívumok legfényesebben munkájukban realizálódtak: a szervezeteikben és gyáraikban uralkodó társadalmi fegyelmeben, amely minden tagtársat teljes erejének felhasználására tüzelt s így biztosította a szervezetek haladását, a folytonos és elsőrangú termelést.

Amint láttuk, az üvegfűvők társadalmi fegyelme és hivatástudata, azaz munkájuk iránti érdeklődésük a kapitalistákat teljesen paralizálta. Ezek nem voltak képesek termelni a rendelkezésükre álló milliók dacára sem. A tröszt a munkáspiactól el volt zárva, a kevés sztrájkterő még nem volt képes jó árút termelni. Hiába fenyegeti ma a tröszt a federációt és a szövetséget az Owens-féle gép behozatalával, mert ezek a szervezetek egyrészt technikailag és pénzügyileg elég erősek arra, hogy üzemüket az új technikának megfelelően átalakítsák, másrészt képesek más üvegipari cikkek termelésének felvételére.

A tröszt és a VOF. közötti harc még nem ért véget. De talán joggal jósolhatjuk azt, hogy a tröszt sorsa eldőlt; hogy nem lesz képes az egész üvegipar egységesen szervezett munkásainak támadásait visszaverni és hogy belátható időn belül az egész olasz üvegiparon az üvegmunkások fognak kollektíve uralkodni.

(Befejező közlemény a jövő számban)

